

Lagutskottet

Regeringens proposition till riksdagen med förslag till lag om statens rättshjälps- och intressebevakningsdistrikt

INLEDNING

Remiss

Regeringens proposition till riksdagen med förslag till lag om statens rättshjälps- och intressebevakningsdistrikt (RP 26/2016 rd): Ärendet har remitterats till lagutskottet för betänkande.

Utlåtande

Utlåtande har lämnats av

- grundlagsutskottet GrUU 16/2016 rd

Sakkunniga

Utskottet har hört

- regeringsråd Merja Muilu, justitieministeriet
- justitieombudsmannasekreterare Terhi Arjola-Sarja, Riksdagens justitieombudsmans kansli
- direktör för rättshjälpsverksamheten Arto Tiilikainen, Östra Finlands rättshjälpsdistrikt
- ordförande Tommi Parviainen, Julkiset Oikeusavustajat ry
- ordförande Tuija Heino, Personalföreningen vid Justitieförvaltningen PJF rf
- advokat Hannele Rouhiainen, Finlands Advokatförbund
- biträdande verksamhetsledare Mikko Salo, Finlands Juristförbund rf
- professor Olli Mäenpää.

Skriftligt yttrande har lämnats av

- finansministeriet
- Helsingfors tingsrätt
- Tavastehus förvaltningsdomstol
- direktör för rättshjälpsverksamheten Jouko Ponnikas, Åbo rättshjälpsdistrikt
- Regionförvaltningsverket i Östra Finland, enheten för styrning och utveckling av magistrater
- Ålands landskapsregering
- Åland Rättshjälpsbyrå
- dataombudsmannens byrå.

Betänkande LaUB 5/2016 rd

PROPOSITIONEN

I propositionen föreslås det att det stiftas en ny lag om statens rättshjälps- och intressebevakningsdistrikt.

Syftet med den föreslagna lagen är att reformera de statliga rättshjälpsbyråernas organisationsstruktur så att det efter ändringen finns sex rättshjälps- och intressebevakningsdistrikt som fungerar som ämbetsverk i Finland. Rättshjälps- och intressebevakningsdistrikten ska ledas av visstidsanställda direktörer med uppgiften som huvudsyssla, och de ska biträdas av ett behövligt antal övrig personal. Rättshjälpsverksamheten och intressebevakningstjänsterna ska ordnas såsom parallella funktioner. Lagen om statliga rättshjälpsbyråer från år 2002 och lagen om ordnande av intressebevakningstjänster i förmyndarverksamheten från år 2008 ska upphävas.

Lagen avses träda i kraft den 1 oktober 2016.

UTSKOTTETS ÖVERVÄGANDEN

Propositionen handlar om att reformera de statliga rättshjälpsbyråernas organisationsstruktur och den faller tillbaka på ett reformprogram för rättsvården (Reformprogram för rättsvården för åren 2013—2025, Justitieministeriet, Betänkanden och utlåtanden 16/2013). Det föreslås att landet delas in i sex rättshjälps- och intressebevakningsdistrikt som ska fungera som ämbetsverk. Inom rättshjälps- och intressebevakningsdistrikten ska det finnas rättshjälpsbyråer och intressebevakningsbyråer på samma verksamhetsställen som för närvarande. Rättshjälpsverksamheten och intressebevakningstjänsterna ska ordnas som parallella funktioner. Rättshjälps- och intressebevakningsdistrikten ska ledas av visstidsanställda direktörer med uppgiften som huvudsyssla, och de ska biträdas av ett behövligt antal övrig personal. I propositionen föreslås också bestämmelser som förtydligar förfarandet vid utnämning av allmänna intressebevakare och bestämmelser om en flexiblere fördelning av intressebevakarförordnanden mellan intressebevakningsbyråerna.

Finland är redan nu indelat i sex rättshjälpsdistrikt men de fungerar inte som ämbetsverk. I det rådande systemet är direktören för rättshjälpsverksamheten samtidigt ledande offentligt rättsbiträde för en av rättshjälpsbyråerna inom distriktet. Rättshjälpsbyråerna ansvarar inte bara för rättshjälps-tjänsterna utan också för att ordna intressebevakartjänster.

Lagutskottet anser det befogat att på det sätt som avses i propositionen tydliggöra organisationen och skapa bättre möjligheter att utveckla den. Det är bra att man vill frigöra resurser för advokat- och intressebevakningsuppgifter samtidigt som förvaltningen får en lättare struktur och förvaltningsuppgifter sammanslås. Det här är en viktig aspekt i synnerhet för klienterna. Utskottet understryker att omorganiseringen inte får försvaga statens faktiska möjligheter att fullt ut uppfylla åtagandena i språkligt hänseende. Detta gäller i synnerhet Åland, där korrespondensen mellan myndigheterna ska ske på svenska, som också ska vara statsförvaltningens språk. Utskottet ser likaså positivt på att de nuvarande verksamhetsställena och den regionala tillgången på tjänster bibehålls.

Betänkande LaUB 5/2016 rd

Sammantaget anser utskottet att propositionen behövs och fyller sitt syfte. Utskottet tillstyrker lagförslagen, men med följande anmärkningar och ändringsförslag.

DETALJMOTIVERING

Lag om statens rättshjälps- och intressebevakningsdistrikt

2 §. Direktören för rättshjälps- och intressebevakningsdistriktet. I paragrafen föreskrivs om direktören för ett rättshjälps- och intressebevakningsdistrikt och om behörighetsvillkoren. Enligt 2 mom. ska direktören för ett rättshjälps- och intressebevakningsdistrikt ha lämplig högre högskoleexamen, sådan mångsidig erfarenhet som uppgiften förutsätter, i praktiken visad ledarförmåga och erfarenhet av ledarskap. Det krävs med andra ord inte att direktören ska ha en juridisk examen.

Under utfrågningen av sakkunniga framfördes synpunkter på fördelarna med en juridisk utbildning vid ledningen, utvecklingen och administreringen av de funktioner som finns vid en rättshjälps- och intressebevakningsbyrå. Samtidigt föreslogs det att behörighetsvillkoret för direktören ska innefatta högre högskoleexamen i juridik.

I propositionen föreslås det att direktören ska ha lämplig högre högskoleexamen eftersom uppgiften uttryckligen kräver ledarskapsförmåga. Direktören ska inte sköta substansuppgifter i anslutning till rättshjälp eller intressebevakning utan uttryckligen koncentrera sig på att leda, utveckla och administrera. Kravet på erfarenhet riktas särskilt in på en omfattande och mångsidig kännedom om rättshjälps- och intressebevakningsverksamheten och om praxis och förfaranden enligt principen om god förvaltning. En högre juridisk högskoleexamen uppfyller därför utmärkt väl det krav på utbildning som ska ställas på direktören.

Behörighetsvillkoret för en ledande allmän intressebevakare vid en intressebevakningsbyrå är högre högskoleexamen. Om behörighetsvillkoret för distriktets direktör är högre juridisk högskoleexamen är utbildningskravet på en ledande allmän intressebevakare inte i paritet med det som gäller direktören för distriktet. Enligt vad utskottet erfar har den gällande lagstiftningen kritiserats eftersom den inneburit att endast ett ledande offentligt rättsbiträde kan anses behörig för tjänsten som direktör för rättshjälpsverksamheten i ett rättshjälpsdistrikt. Förslaget att behörighetsvillkoret för direktören för ett rättshjälps- och intressebevakningsdistrikt ska vara högre högskoleexamen skulle lyfta fram rättsbiträdenas och intressebevakarnas jämlika möjligheter att söka direktörstjänster.

Lagutskottet anser att det krävs stark substanskompetens, det vill säga omfattande kännedom om såväl rättshjälps- som intressebevakningsområdet, för att en sakkunnigorganisation som det här är fråga om ska kunna ledas med framgång. En högre högskoleexamen i juridik kan därför på goda grunder anses som en sådan examen som krävs för att leda den organisation som avses i propositionen. Enligt utskottets uppfattning finns det skäl att i behörighetsbestämmelsen framhålla att en högre högskoleexamen i juridik lämpar sig väl för direktörstjänsten trots att också en annan högre högskoleexamen kan komma i fråga. Utskottet föreslår att paragrafens 2 mom. preciseras så att behörighetsvillkor för direktören för ett rättshjälps- och intressebevakningsdistrikt är juris

Betänkande LaUB 5/2016 rd

magister eller annan lämplig högre högskoleexamen, sådan mångsidig erfarenhet som uppgiften förutsätter, i praktiken visad ledarförmåga och erfarenhet av ledarskap.

4 §. Avtal om produktion av rättshjälps- och intressebevakningstjänster. I paragrafen finns bestämmelser om avtal om produktion av rättshjälps- och intressebevakningstjänster, alltså köptjänster. Enligt 1 mom. kan ett rättshjälps- och intressebevakningsdistrikt efter samråd med justitieministeriet köpa rättshjälps- och intressebevakningstjänster, om detta behövs med hänsyn till den regionala tillgången på sådana tjänster eller av någon annan anledning.

Också gällande lag möjliggör köptjänster. Den föreslagna ändringen innebär att även rättshjälps-tjänster ska kunna köpas. Produktion av rättshjälps-tjänster genom avtal om köpta tjänster ska i första hand komma i fråga när det gäller rättshjälps-tjänster till personer som söker internationellt skydd. Det har blivit nödvändigt att ompröva tillhandahållande och produktion av rättshjälps-tjänster sedan hösten 2015 i och med ökningen av antalet personer som söker internationellt skydd. Antalet sökande som fått ett rättshjälpsbeslut har tredubblats sedan 2014, och den ökade arbetsmängden har förorsakat ett märkbart tryck på rättshjälpsbyråerna. Tillgången på och omfattningen av rättshjälps-tjänsterna har planerats och dimensionerats enligt ett mycket mindre antal sökande än det nuvarande. Utredning har visat att nivån på de tjänster som tillhandahålls av privata biträden som erbjuder asylsökande rättshjälp är mycket varierande. Ett upphandlingsförfarande där närmare kriterier för biträdenas särskilda kompetens kan definieras bättre än i en lag skulle vara det bästa sättet att trygga nivån på de köpta tjänsterna. Exempelvis Flyktingrådgivningen rf och många advokater har de särskilda kunskaper som krävs i asylärenden.

Lagutskottet anser det i princip motiverat att försöka tillgodose det ökade resursbehovet bland annat genom att tillåta köptjänster. Utskottet påpekar att den föreslagna bestämmelsen inte har begränsats till produktion av rättshjälps-tjänster för personer som söker internationellt skydd, även om just de fallen för närvarande står i fokus för produktion av rättshjälps-tjänster. Den föreslagna öppna formuleringen är ändå motiverad för att det framöver och även i plötsligt påkomna situationer ska gå att välja det smidigaste och effektivaste sättet att producera tjänster för nya ärendegrupper.

Sakkunniga har väckt frågan om den föreslagna bestämmelsens relation till 124 § i grundlagen som handlar om att överlåta offentliga förvaltningsuppgifter på andra än myndigheter. Den föreslagna bestämmelsen har också relevans med avseende på 6 § i grundlagen om jämlikhet, eftersom de producenter som avses i föreslagna 4 § är skyldiga att betala mervärdesskatt enligt mervärdesskattelagen på det arvode som uppbärs hos huvudmannen. Det här leder till att de som anlitar rättshjälps- och intressebevakningstjänster som myndigheterna är skyldiga att ordna men som lagts ut på entreprenad kan tvingas betala ett högre, mervärdesskattebelagt arvode än de som anlitar tjänster som produceras av de rättshjälpsbyråer och intressebevakningsbyråer som avses i 1 § i lagförslaget.

Grundlagsutskottet har i sitt utlåtande (GrUU 16/2016 rd) tagit ställning till hur bestämmelserna i 4 § i lagförslaget ska bedömas utifrån grundlagens 124 § om överföring av förvaltningsuppgifter på andra än myndigheter och 6 § om jämlikhet. Grundlagsutskottet menar att den uppgift som avses i lagförslaget, med hänsyn till det sätt uppgiften ordnas på, utgör ett komplex med drag av offentlig förvaltningsuppgift trots att de aspekter som anknyter till privata intressen och närings-

Betänkande LaUB 5/2016 rd

verksamhet är framträdande. De föreslagna bestämmelserna måste därför bedömas med avseende på 124 § i grundlagen, anser grundlagsutskottet. Där sägs det att offentliga förvaltningsuppgifter kan anförtros andra än myndigheter endast genom lag eller med stöd av lag, om det behövs för en ändamålsenlig skötsel av uppgifterna och det inte äventyrar de grundläggande fri- och rättigheterna, rättssäkerheten eller andra krav på god förvaltning. Uppgifter som innebär betydande utövning av offentlig makt får bara anförtros myndigheter. De nu aktuella uppgifterna innefattar enligt grundlagsutskottets mening ingen betydande utövning av offentlig makt. Grundlagsutskottet menar dessutom att regleringen kan anses tillräcklig med avseende på de grundläggande kraven i 124 § i grundlagen. Av skäl som följer av 124 § i grundlagen bör lagförslaget dock kompletteras med en bestämmelse enligt vilken bestämmelserna om straffrättsligt tjänsteansvar ska tillämpas på anställda hos en privat tjänsteproducent enligt 4 § 1 mom. i lagförslaget när de utför sådana rättshjälps- och intressebevakningsuppgifter som avses i lagförslaget.

Utifrån grundlagsutskottets utlåtande föreslår lagutskottet att 4 § kompletteras med en bestämmelse om straffrättsligt ansvar (nytt 6 mom.).

Grundlagsutskottet har också behandlat förslaget till 4 § med hänsyn till den jämlikhetsbestämmelse som finns i 6 § i grundlagen. I sitt utlåtande säger grundlagsutskottet att de som anlitar rättshjälps- och intressebevakningstjänster som lagts ut på entreprenad kan tvingas betala ett högre, mervärdesskattebelagt arvode än de som anlitar tjänster som produceras av rättshjälpsbyråer och intressebevakningsbyråer. Enligt propositionsmotiven ska produktion av rättshjälpsstjänster genom avtal om köpta tjänster i första hand komma i fråga när det gäller rättshjälpsstjänster till personer som söker internationellt skydd. Enligt utlåtandet berörs dock rättshjälpsstjänsterna för dem som söker internationellt skydd i regel inte av någon särbehandling i fråga om beskattningen. Det beror antingen på att rättshjälpen är avgiftsfri eller på att klienten har sin hemort utanför EU. Avsikten är dessutom att tillämpa ett förfarande där den rättshjälpsbyrå som ansvarar för ordnandet av tjänsten gottgör klienten momsbeloppet.

I lagförslaget finns inga bestämmelser som begränsar utnyttjandet av köpta tjänster enbart till fall där det inte uppstår jämlikhetsproblem av den typ som beskrivits ovan. Det finns inte heller någon uttrycklig bestämmelse om gottgörelse, påpekar grundlagsutskottet. Särbehandlingen har inte motiverats i propositionen. Förslaget möjliggör att mottagare av tjänsterna särbehandlas i frågor som är centrala med avseende på de grundläggande fri- och rättigheterna utan att särbehandlingen i fråga om betalningsbeloppet motiveras med skäl som är godtagbara med stöd av 6 § i grundlagen. I 124 § i grundlagen förutsätts uttryckligen att överföring av förvaltningsuppgifter på andra än myndigheter inte får äventyra de grundläggande fri- och rättigheterna. Därför måste lagförslaget kompletteras så att jämlikheten till denna del tryggas genom en uttrycklig bestämmelse, anser grundlagsutskottet. Det är ett villkor för att lagförslaget ska kunna behandlas i vanlig lagstiftningsordning.

Utifrån grundlagsutskottets utlåtande föreslår lagutskottet att 4 § kompletteras med en bestämmelse om gottgörelse enligt vilken rättshjälpsbyrån eller intressebevakningsbyrån på yrkande gottgör huvudmannen till en serviceproducent som avses i 1 mom. det momsbelopp som eventuellt ingår i arvodet (nytt 5 mom.).

Betänkande LaUB 5/2016 rd

11 §. Jäv för offentliga rättsbiträden. I paragrafen finns bestämmelser om jäv för offentliga rättsbiträden. Enligt 1 mom. gäller i fråga om jäv för offentliga rättsbiträden vad som föreskrivs och bestäms om jäv för advokater. Enligt 2 mom. får offentliga rättsbiträden som arbetar vid olika rättshjälpsbyråer inom ett rättshjälps- och intressebevakningsdistrikt biträda motparter, om de inte är jäviga i det enskilda fallet. I 17 § föreskrivs det om jäv för allmänna intressebevakare.

Under sakkunnigutfrågningen fästes det uppmärksamhet bland annat vid eventuella jävssituationer när en rättshjälpsbyrå och en intressebevakningsbyrå arbetar i samma lokaler eller när de offentliga rättsbiträdestjänsterna är distriktstjänster.

Lagutskottet konstaterar att de föreslagna bestämmelserna i såväl 11 § i fråga om offentliga rättsbiträden som i 17 § i fråga om allmänna intressebevakare i materiellt hänseende motsvarar gällande lagstiftning.

Den organisationsreform som föreslås i propositionen innebär att direktören för rättshjälps- och intressebevakningsdistriktet ansvarar för distriktets administration. Av detta följer att direktören inte längre sköter uppdrag och inte heller verkar som ledande offentligt rättsbiträde i något distrikt. I det rådande systemet är direktören för rättshjälpsverksamheten samtidigt ledande offentligt rättsbiträde för en av rättshjälpsbyråerna inom distriktet och kan också ha hand om uppdrag. Reformen minskar alltså risken för jävssituationer.

Enligt uppgift kommer alla uppgifter som hänför sig till substansuppdrag inom rättshjälpsverksamheten att skötas inom byråerna. Byråerna kommer att ha egna ärendehanteringssystem och varken distriktsdirektören eller de andra byråerna kommer att ha tillgång till varandras system. Direktören kommer inte att ha någon makt att styra över rättsbiträdena när det gäller skötseln av enskilda uppdrag. Ett offentligt rättsbiträde beslutar självständigt och oberoende vilka åtgärder han eller hon vidtar i samband med ett uppdrag. De offentliga rättsbiträdena står också i fortsättningen under tillsyn av Finlands Advokatförbunds tillsynsnämnd.

Lagutskottet påpekar att i den nuvarande organisationsstrukturen föreligger jäv att ta emot uppdrag om motparten tidigare har varit klient hos rättshjälpen eller intressebevakningen inom samma rättshjälpsbyrå i egenskap av huvudman. I den organisationsstruktur som nu föreslås fungerar rättshjälpsbyråerna och intressebevakningsbyråerna parallellt, och intressebevakningen är alltså inte längre underställd rättshjälpen. I framtiden kommer motpartens klientrelation med rättshjälpsverksamheten inte att vara något problem med avseende på intressebevakningen och vice versa. Därmed minskar också jävssituationerna i praktiken.

Med detta sagt anser lagutskottet att den föreslagna organisationsmodellen inte föranleder jäv mellan byråerna. Men utskottet ser dock en risk för jäv om byråerna arbetar i samma lokaler eller har gemensam personal. Enligt uppgift kommer justitieministeriet att se över lokalfrågan med varje byrå särskilt. Eventuella byrårelaterade jävsproblem som följer av gemensamma lokaler måste beaktas i verksamheten men enligt utskottets uppfattning kräver detta inte ändringar i de föreslagna bestämmelserna. Självklart kommer varje enskilt rättsbiträde dessutom att på samma sätt som hittills begrunda jävsfrågan i enskilda uppdrag. Utskottet har därför kommit fram till att jävsbestämmelserna är tillfredsställande.

Betänkande LaUB 5/2016 rd

13 §. Rättsbiträdenas beslutanderätt. I paragrafen finns bestämmelser om offentliga rättsbiträdens beslutanderätt. I 2 mom. finns en bestämmelse om överklagande genom besvär på det sätt som föreskrivs i förvaltningsprocesslagen. Lagutskottet föreslår en språklig precisering så att det klart framgår att besvären ska riktas till förvaltningsdomstolen.

16 §. Förordnande av en allmän intressebevakare till ett uppdrag. I paragrafen föreskrivs om förordnande till allmän intressebevakare. Enligt 1 mom. ska till ett intressebevakningsuppdrag förordnas en allmän intressebevakare inom det berörda rättshjälps- och intressebevakningsdistriktet.

Enligt lagutskottets uppfattning är den första meningen något inexakt. Det blir oklart vilket distrikt som avses med formuleringen ”det berörda rättshjälps- och intressebevakningsdistriktet”. Lagutskottet föreslår en precisering där hänvisningen tydligt avser ett rättshjälps- och intressebevakningsdistrikt enligt 1 § 4 mom.

I 3 mom. sägs det att av särskilda skäl, när huvudmannens intresse kräver det, får som allmän intressebevakare även förordnas en allmän intressebevakare vid något annat distrikt än det som avses i 1 § 4 mom.

Enligt uppgift talar man i besluten om förordnande enbart om intressebevakare, inte allmän intressebevakare. Lagutskottet föreslår en teknisk ändring på denna punkt.

17 §. Jäv för allmänna intressebevakare. I paragrafen finns bestämmelser om jäv för allmänna intressebevakare. Enligt 1 mom. är en allmän intressebevakare jävigt att företräda huvudmannen, om intressebevakaren själv har företrätt motparten i samma ärende eller i ett annat ärende där de omständigheter som kommit fram kan ha betydelse för det aktuella ärendet. En allmän intressebevakare kan företräda sin huvudman, även om motparten företräds av en annan allmän intressebevakare som är anställd hos samma tjänsteproducent. Enligt 2 mom. tillämpas i fråga om jäv för allmänna intressebevakare dessutom vad som i lagen om förmyndarverksamhet föreskrivs om jäv för intressebevakare.

Lagutskottet konstaterar att bestämmelsen i sakligt hänseende motsvarar gällande lagstiftning. När det gäller organisationsreformens konsekvenser för jävssituationer bland annat till följd av lokaler som delas av vissa byråer med både rättshjälps- och intressebevakarverksamhet hänvisar utskottet till det som sägs i motiveringen till 11 § om jäv för offentliga rättsbiträden. Utskottet menar att de föreslagna bestämmelserna är ändamålsenliga.

19 §. Rätt att få uppgifter med hjälp av teknisk anslutning. Paragrafen innehåller bestämmelser om rätt att få uppgifter med hjälp av teknisk anslutning. En allmän intressebevakare vid en intressebevakningsbyrå ska ha rätt att med hjälp av en teknisk anslutning få de uppgifter som avses i 89 § 1 mom. i lagen om förmyndarverksamhet. Innan den tekniska anslutningen öppnas till personregistret ska rättshjälps- och intressebevakningsdistriktet för den registeransvarige lägga fram en utredning om att uppgifterna skyddas på behörigt sätt.

Lagutskottet påtalar att det inte framgår av paragrafen vem intressebevakaren ska ha rätt att få uppgifter av med hjälp av en teknisk anslutning. Bestämmelser om utlämning av personuppgifter

Betänkande LaUB 5/2016 rd

måste vara exakta och noggrant avgränsade. Bland annat måste det framgå av vem man har rätt att få uppgifter med hjälp av teknisk anslutning. Enligt propositionsmotiven är det meningen att intressebevakarna ska få uppgifter av skattemyndigheterna och Folkpensionsanstalten.

Laguskottet föreslår att bestämmelsen preciseras så att Skatteförvaltningen och Folkpensionsanstalten nämns som de myndigheter från vilka intressebevakarna har rätt att få uppgifter.

FÖRSLAG TILL BESLUT

Laguskottets förslag till beslut:

Riksdagen godkänner lagförslaget i proposition RP 26/2016 rd med ändringar. (Utskottets ändringsförslag)

Utskottets ändringsförslag

Lag

om statens rättshjälps- och intressebevakningsdistrikt

I enlighet med riksdagens beslut föreskrivs:

1 kap.

Allmänna bestämmelser

1 §

Rättshjälps- och intressebevakningsdistrikt

Statens rättshjälps- och intressebevakningsdistrikt ordnar rättshjälps- och intressebevakningstjänster som produceras av distriktens rättshjälpsbyråer och intressebevakningsbyråer, om inte något annat följer av 4 §. På Åland produceras tjänsterna dock av en rättshjälps- och intressebevakningsbyrå.

Ordandet av rättshjälpstjänster innebär att se till att de tjänster som rättshjälpsbyråerna ska sköta enligt rättshjälpslagen (257/2002) och bestämmelser annanstans i lag eller förordning tillhandahålls jämligt inom rättshjälps- och intressebevakningsdistriktet. Ordandet av intressebevakningstjänster innebär att se till att det på det regionala planet finns tillräckligt med intressebevakningstjänster för intressebevakaruppdrag enligt lagen om förmyndarverksamhet (442/1999).

Betänkande LaUB 5/2016 rd

Rättshjälps- och intressebevakningsdistriktet ska svara för att utbudet av rättshjälps- och intressebevakningstjänster är jämnt fördelat inom rättshjälps- och intressebevakningsdistriktet.

Bestämmelser om rättshjälps- och intressebevakningsdistrikten, deras byråer och verksamhetsställen samt de kommuner för vilkas intressebevakningstjänster rättshjälps- och intressebevakningsdistriktet ansvarar utfärdas genom förordning av justitieministeriet.

2 §

Direktören för rättshjälps- och intressebevakningsdistriktet

Inom varje rättshjälps- och intressebevakningsdistrikt ska det finnas en direktör för rättshjälps- och intressebevakningsdistriktet samt ett tillräckligt antal andra anställda.

Behörighetsvillkoren för en direktör för ett rättshjälps- och intressebevakningsdistrikt är **juris magisterexamen eller någon annan** lämplig högre högskoleexamen, sådan mångsidig erfarenhet som uppgiften förutsätter, i praktiken visad ledarförmåga och erfarenhet av ledarskap.

Justitieministeriet utnämner direktören för rättshjälps- och intressebevakningsdistriktet för högst fem år i sänder. Direktören för rättshjälps- och intressebevakningsdistriktet utnämner övrig personal inom rättshjälps- och intressebevakningsdistriktet. Genom förordning av justitieministeriet får det föreskrivas om avvikelser från denna utnämningens behörighet.

Direktören för rättshjälps- och intressebevakningsdistriktet fastställer distriktets arbetsordning och avgör övriga ärenden som gäller distriktet, om det inte föreskrivs eller i arbetsordningen bestäms att ärendena ska avgöras av någon annan tjänsteman.

3 §

Övriga tjänster inom rättshjälps- och intressebevakningsdistrikt

Vid en rättshjälpsbyrå ska det finnas ett ledande offentligt rättsbiträde och ett behövligt antal andra offentliga rättsbiträden samt annan personal. Vid en intressebevakningsbyrå ska det finnas en ledande allmän intressebevakare och ett behövligt antal andra allmänna intressebevakare samt annan personal. Vid Ålands rättshjälps- och intressebevakningsbyrå ska det finnas ett ledande offentligt rättsbiträde samt ett tillräckligt antal andra anställda.

4 §

Avtal om produktion av rättshjälps- och intressebevakningstjänster

Ett rättshjälps- och intressebevakningsdistrikt kan efter samråd med justitieministeriet köpa rättshjälps- och intressebevakningstjänster, om detta behövs med hänsyn till den regionala tillgången på sådana tjänster eller av någon annan anledning. Tjänster får köpas endast hos sådana producenter som har tillräckligt kunnande och tillräckliga resurser för uppdraget och vars övriga uppgifter eller vars verksamhet med avseende på dess art eller syfte inte äventyrar en opartisk och korrekt skötsel av rättshjälpen eller intressebevakningen.

Rättshjälps- och intressebevakningsdistriktet ska ingå avtal om produktionen av tjänsterna med en sådan tjänsteproducent som avses i 1 mom. Avtalet får ingås på viss tid eller tills vidare.

Betänkande LaUB 5/2016 rd

Avtalstvister ska behandlas som förvaltningstvistemål i förvaltningsdomstolen på det sätt som föreskrivs i förvaltningsprocesslagen (586/1996).

Andra tjänsteproducenter än intressebevakningsbyråer får avböja ett intressebevakningsuppdrag, om det är uppenbart att det skulle strida mot deras avtal om produktion av tjänster att ta emot uppdraget.

En rättshjälpsbyrå eller intressebevakningsbyrå ska på begäran gottgöra huvudmannen för en sådan producent som avses i 1 mom. det mervärdesskattebelopp som eventuellt ingår i ett arvode.

Bestämmelserna om straffrättsligt tjänsteansvar tillämpas på anställda hos en sådan producent som avses i 1 mom. när de sköter rättshjälps- och intressebevakningsuppdrag enligt denna lag.

5 §

Lämnande av handräckning

Offentliga rättsbiträden och allmänna intressebevakare ska på begäran lämna varandra handräckning.

Rättshjälpsbyrån bestyrker i fråga om i Finland bosatta personer de uppgifter om inkomst och förmögenhet som behövs för rättshjälpsansökningar till Europeiska domstolen för de mänskliga rättigheterna och till Europeiska unionens domstol. De offentliga rättsbiträdena kan avgiftsfritt ge utländska rättshjälpsmyndigheter handräckning.

6 §

Allmän styrning och tillsyn

Den allmänna styrningen av och tillsynen över ordnandet av de offentliga rättshjälpstjänsterna och de allmänna intressebevakningstjänsterna utövas av justitieministeriet.

2 kap.

Rättshjälpsbyråerna

7 §

Behörighetsvillkor för offentliga rättsbiträden

Behörighetsvillkoren för tjänsten som ledande offentligt rättsbiträde och offentligt rättsbiträde är annan högre högskoleexamen i juridik än magisterexamen i internationell och komparativ rätt samt tillräcklig erfarenhet av arbete som rättegångsbiträde eller av domaruppgifter.

Betänkande LaUB 5/2016 rd

8 §

Tillsyn över offentliga rättsbiträden

De offentliga rättsbiträdena ska hederligt och samvetsgrant utföra de uppgifter som anförtrotts dem samt iaktta god advokatsed i alla sina uppdrag.

De offentliga rättsbiträdena står under advokatföreningens tillsyn på det sätt som föreskrivs om advokater i 6, 6 a, 7, 7 a–7 d och 7 g–7 k § i lagen om advokater (496/1958). På de offentliga rättsbiträdenas rätt att söka ändring i ett avgörande i ett tillsynsärende samt på om behandlingen av ett sådant ändringssökande tillämpas vad som föreskrivs i 10 § i den lagen.

9 §

Annan verksamhet som bedrivs av offentliga rättsbiträden

Ett offentligt rättsbiträde får inte vara delägare, bolagsman eller medlem i ett bolag eller någon annan sammanslutning som bedriver advokatverksamhet. Rättsbiträdet får inte heller ha någon annan sådan avlönad befattning som inverkar menligt på uppgiften som rättsbiträde och som han eller hon har rätt att avsäga sig.

10 §

Andra än i rättshjälpslagen avsedda klienter

Rättshjälpsbyrån får ge juridisk hjälp även till andra än de som är berättigade till rättshjälp enligt rättshjälpslagen, om det finns grundad anledning till detta med tanke på den som ansöker om tjänster eller för att rättshjälpsverksamheten ska kunna ordnas på behörigt sätt. Då tas det för tjänsterna ut en ersättning som motsvarar ett genomsnittligt advokatarvode på orten. Biträdandet av klienter som avses i denna paragraf får inte hindra tillhandahållandet av tjänster enligt rättshjälpslagen.

11 §

Jäv för offentliga rättsbiträden

I fråga om jäv för offentliga rättsbiträden gäller vad som föreskrivs och bestäms om jäv för advokater.

Offentliga rättsbiträden som arbetar vid olika rättshjälpsbyråer inom ett rättshjälps- och intressebevakningsdistrikt får biträda motparter, om de inte är jäviga i det enskilda fallet.

12 §

Hänvisande av rättshjälpsökanden i specialfall

En rättshjälpsökande ska hänvisas till en annan rättshjälpsbyrå eller till ett privat biträde, om 1) det offentliga rättsbiträdet är jävigt i ärendet,

Betänkande LaUB 5/2016 rd

2) de offentliga rättsbiträdena vid den rättshjälpsbyrå till vilken sökanden har vänt sig inte på grund av sin arbetssituation kan sköta ett brådskande ärende,

3) det inte råder ömsesidigt förtroende mellan det offentliga rättsbiträdet och den som begär rättshjälp,

4) den rättshjälpsbyrå till vilken sökanden har vänt sig inte kan tillhandahålla tjänster på sökandens eget språk, finska eller svenska,

5) det finns annan grundad anledning.

I andra ärenden än sådana som behandlas i domstol hänvisas sökanden i de situationer som avses i 1 mom. till en annan rättshjälpsbyrå, om den närmaste rättshjälpsbyrån finns inom ett avstånd som kan anses vara rimligt för utträttande av ärenden. I annat fall hänvisas sökanden till ett privat biträde.

13 §

Rättsbiträdenas beslutanderätt

Ledande offentliga rättsbiträdet eller ett offentligt rättsbiträde avgör de ärenden som med stöd av rättshjälpslagen ska avgöras vid rättshjälpsbyrån. Ledande offentliga rättsbiträdet kan skriftligen förordna en annan tjänsteman att avgöra rättshjälpsansökningar i klara fall. Om avgörandet av ansökan lämnar rum för tolkning, ska ansökan lämnas över till ett offentligt rättsbiträde för avgörande.

Ledande offentliga rättsbiträdet fattar beslut om framställande av en i 10 § 2 mom. i rättshjälpslagen avsedd begäran hos ett penninginstitut. Beslutet får överklagas genom besvär **hos förvaltningsdomstolen** på det sätt som föreskrivs i förvaltningsprocesslagen. Över förvaltningsdomstolens beslut får besvär anföras endast om högsta förvaltningsdomstolen beviljar besvärstillstånd.

14 §

Utredning om skydd av uppgifter

Innan en sådan teknisk anslutning som avses i 10 § 3 mom. i rättshjälpslagen öppnas till ett personregister vid en skattemyndighet eller Folkpensionsanstalten, ska rättshjälps- och intressebevakningsdistriktet för den registeransvarige lägga fram en utredning om att uppgifterna kommer att skyddas på behörigt sätt.

Betänkande LaUB 5/2016 rd

3 kap.

Intressebevakningsbyråerna

15 §

Behörighetsvillkor och uppgifter för allmänna intressebevakare

En allmän intressebevakare ska ha de färdigheter och den erfarenhet och utbildning som behövs för en ändamålsenlig skötsel av uppgiften. Den utbildning som krävs för rättshjälps- och intressebevakningsdistriktens tjänster som ledande allmänna intressebevakare är lämplig högre högskoleexamen och för tjänsterna som allmän intressebevakare lämplig högskoleexamen.

På allmänna intressebevakare tillämpas bestämmelserna om intressebevakare i lagen om förmyndarverksamhet, om inte något annat föreskrivs i denna lag.

16 §

Förordnande av en allmän intressebevakare till ett uppdrag

Till ett intressebevakningsuppdrag förordnas en allmän intressebevakare inom det berörda rättshjälps- och intressebevakningsdistriktet **som avses i 1 § 4 mom.** Förordnandet sänds till en intressebevakningsbyrå eller annan tjänsteproducent enligt vad som bestäms i rättshjälps- och intressebevakningsdistriktets arbetsordning.

Fördelningen av intressebevakningsförordnandena mellan tjänsteproducenterna inom rättshjälps- och intressebevakningsdistriktet sker på grundval av huvudmannens hemkommun, språk, ärendets art eller andra motsvarande omständigheter. Närmare bestämmelser om fördelningen av intressebevakningsförordnandena får utfärdas genom förordning av justitieministeriet.

Av särskilda skäl, när huvudmannens intresse kräver det, får som allmän intressebevakare även förordnas en allmän intressebevakare vid något annat distrikt än det som avses i 1 § 4 mom. Innan förordnandet meddelas ska det andra rättshjälps- och intressebevakningsdistriktet höras på lämpligt sätt.

Tjänsteproducenten beslutar vilken tjänst eller vilket uppdrag som allmän intressebevakare som förordnandet ska gälla. Tjänsteproducenten ska utan dröjsmål meddela förmyndarmyndigheten och huvudmannen om att förordnandet tagits emot och om ändringar i tjänsteproducentens beslut. Dessutom ska intressebevakarenstiel och ordningsnummer meddelas.

Vad som i 5 § i lagen om förmyndarverksamhet föreskrivs om givande av samtycke tillämpas inte på förordnande av allmänna intressebevakare vid rättshjälps- och intressebevakningsdistriktens intressebevakningsbyråer. När det gäller andra tjänsteproducenter ska domstolen eller förmyndarmyndigheten dock på lämpligt sätt höra tjänsteproducenten innan ett förordnande till ett intressebevakningsuppdrag meddelas.

Om ett intressebevakningsuppdrag inom rättshjälps- och intressebevakningsdistriktet överförs från en allmän intressebevakare till en annan hos samma tjänsteproducent eller från en allmän intressebevakare vid en intressebevakningsbyrå till en allmän intressebevakare vid en annan intressebevakningsbyrå, ska bestämmelserna om lämnande av egendomsförteckning och slutredovisning i 48 § 1 mom. och 52 § i lagen om förmyndarverksamhet inte tillämpas.

Betänkande LaUB 5/2016 rd

17 §

Jäv för allmänna intressebevakare

En allmän intressebevakare är jävig att företräda huvudmannen, om intressebevakaren själv har företrätt motparten i samma ärende eller i ett annat ärende där de omständigheter som kommit fram kan ha betydelse för det aktuella ärendet. En allmän intressebevakare kan företräda sin huvudman, även om motparten företräds av en annan allmän intressebevakare som är anställd hos samma tjänsteproducent.

I fråga om jäv för allmänna intressebevakare tillämpas dessutom vad som i lagen om förmyndarverksamhet föreskrivs om jäv för intressebevakare.

18 §

Rätt till arvode

När intressebevakaren är en allmän intressebevakare är det den i vars tjänst intressebevakaren är som har rätt till arvode och ersättning av huvudmannens medel enligt 44 § i lagen om förmyndarverksamhet.

19 §

Rätt att få uppgifter med hjälp av teknisk anslutning

En allmän intressebevakare vid en intressebevakningsbyrå har rätt att **av Skatteförvaltningen och Folkpensionsanstalten** få de uppgifter som avses i 89 § 1 mom. i lagen om förmyndarverksamhet med hjälp av en teknisk anslutning. Innan den tekniska anslutningen öppnas till personregistret ska rättshjälps- och intressebevakningsdistriktet för den registeransvarige lägga fram en utredning om att uppgifterna skyddas på behörigt sätt.

4 kap.

Särskilda bestämmelser

20 §

Lämnande av uppgifter och tystnadsplikt

En sådan producent av rättshjälps- och intressebevakningstjänster som avses i 4 § 1 mom. är skyldig att lämna rättshjälps- och intressebevakningsdistriktet de uppgifter om verksamheten som behövs för övervakningen av att avtalet följs.

På tystnadsplikten för producenter av intressebevakningstjänster tillämpas vad som i 92 § i lagen om förmyndarverksamhet föreskrivs om tystnadsplikt för intressebevakare.

Betänkande LaUB 5/2016 rd

21 §

Närmare bestämmelser

Närmare bestämmelser om uppgifterna och ersättarna för rättshjälps- och intressebevakningsdistriktens direktörer och för ledande offentliga rättsbiträden och ledande allmänna intressebevakare, om övrig personal inom rättshjälps- och intressebevakningsdistriktet och deras behörighetsvillkor och uppgifter, om godkännande av inkomster och utgifter samt om beslutanderätten i fråga om personalens tjänste- eller anställningsförhållanden får utfärdas genom förordning av justitieministeriet. Genom förordning av justitieministeriet får det dessutom utfärdas bestämmelser om ledningsgrupper vid rättshjälps- och intressebevakningsdistriktet och om dessa ledningsgruppers uppgifter.

Närmare föreskrifter om ordnandet av arbetet inom rättshjälps- och intressebevakningsdistriktet meddelas i rättshjälps- och intressebevakningsdistriktets arbetsordning.

22 §

Ikraftträdande

Denna lag träder i kraft den 20 .

Genom denna lag upphävs lagen om statliga rättshjälpsbyråer (258/2002) och lagen om ordnande av intressebevakningstjänster i förmyndarverksamheten (575/2008).

23 §

Övergångsbestämmelser

På intressebevakningsförordnanden som innehas av allmänna intressebevakare vid ikraftträdandet av denna lag tillämpas vad som föreskrivs om förordnanden i 16 § 1 mom. Den tjänsteproducent som är mottagare ska meddela förmyndarmyndigheten om intressebevakarens titel och ordningsnummer. Då tillämpas inte de bestämmelser om lämnande av egendomsförteckning och slutredovisning som avses i 48 § 1 mom. och 52 § i lagen om förmyndarverksamhet.

En hänvisning annanstans i lag eller förordning till någon av de lagar som upphävs i 22 § 2 mom. avser efter ikraftträdandet av denna lag en hänvisning till denna lag. En hänvisning annanstans i lag eller förordning till en statlig rättshjälpsbyrå avser efter ikraftträdandet av denna lag en hänvisning till rättshjälps- och intressebevakningsdistriktet.

Helsingfors 13.5.2016

I den avgörande behandlingen deltog

ordförande Kari Tolvanen saml

medlem Katja Hänninen vänst

Betänkande LaUB 5/2016 rd

medlem Emma Kari gröna
medlem Katri Kulmuni cent
medlem Suna Kymäläinen sd
medlem Mikko Kärnä cent
medlem Antero Laukkanen kd
medlem Sanna Marin sd
medlem Outi Mäkelä saml
medlem Johanna Ojala-Niemelä sd
medlem Antti Rantakangas cent
medlem Ville Tavio saf.

Sekreterare var

utskottsråd Mikko Monto.